

Úroky z prodlení - smluvní ošetření aplikace čl. 78 Vídeňské úmluvy

1. Obecně

- úrok z prodlení nahrazuje škodu vzniklou v důsledku pozdního splnění peněžního závazku dlužníkem (výjimka: islámské právo)
- jedná se o paušální částku za období mezi dobou splatnosti a skutečnou dobou platby, kterou je **1) vyjádřena objektivně** – sazba je stanovena zákonem, úrokovými sazbami finančních institucí atd.
2) určena samotnými stranami
- myšlenka, že se jedná o
 - určitý typ **paušalizované náhrady škody** způsobené nesplněním závazku
 - **částku na náhradě škody nezávislou** – použito ve Vídeňské úmluvě; zakotven princip obecného nároku na úroky z prodlení, jestliže je dlužník v prodlení s placením peněžité částky
- výše úroku je konstruovaná **paušálně** (lump-sum), tj. věřiteli nepřísluší prokazovat, že mohl dlužnou částku investovat za vyšší úrokovou sazbu, stejně tak dlužníkovi nepřísluší prokazovat, že věřitel by získal úrokovou sazbu nižší, než je smluvená úroková sazba.

2. Úprava v čl. 78 Vídeňské úmluvy

Jestliže strana se opozdí s placením kupní ceny nebo jiné peněžité částky, má druhá strana nárok na úroky z prodlení, aniž by byly dotčeny jakékoli nároky na náhradu škody podle článku 74.

2.1. Co upravuje VÚ?

a) Předpoklady uplatnění úroků z prodlení:

- **opoždění se** s placením kupní ceny / jiné peněžité částky (např. úroky z náhrady škody za neplnění nepeněžitého závazku) / s vrácením kupní ceny (čl. 84 odst. 1 VÚ)
- není nutné zavinění, upomínka atd.

b) Právo požadovat vedle úroků z prodlení také náhradu škody dle čl. 74

- do výše úroku by se neměly promítnout jiné škody (pak by se nejednalo o úrok z prodlení)
- na úroky se nepoužijí ustanovení o náhradě škody

2.2. Co je vhodné upravit smluvně a proč?

a) Okolnosti vzniku nároku na úrok

- zda je třeba následné písemné výzvy, popř. stanovení náhradní lhůty k plnění – z VÚ plyne, že taková výzva nutná není, tato úprava je však dispozitivní (čl. 6 VÚ)
Př. „Při prodlení s placením kupní ceny je prodávající oprávněn bez zvláštní výzvy naúčtovat si úroky z prodlení ve výši 6 % p.a.“.
- zda existují okolnosti, za kterých nárok na placení úroku nevzniká (např. okolnosti vyšší moci) – ve VÚ nejsou úroky koncipovány jako náhrada škody, takže má kupující povinnost zaplatit úroky i v případě, pokud okolnosti, které mu bránily v zaplacení kupní ceny, nezavinil a podle čl. 75 VÚ není povinen zaplatit náhradu škody („*Pokud*

zboží nebude dodáno ve lhůtě stanovené ve smlouvě, zaplatí prodávající kupujícímu úroky z prodlení ve výši 10% p.a. z hodnoty včas nedodaného zboží. Nárok na náhradu škody tím není dotčen.“). I zde je třeba vzít v úvahu čl. 6 VÚ, podle kterého je úprava ve VÚ dispozitivní, a proto lze zbavení povinnosti k placení úroků v případě vyšší moci ve smlouvě sjednat. Tak je tomu např. podle principů UNIDROIT.

b) Výše úroků

- jedná se o vnitřní mezeru VÚ, kterou je nutno vyplnit v souladu s čl. 7 odst. 2 VÚ – protože obecné zásady, na nichž je VÚ postavena (pokrytí veškerých škod, které strana utrpěla) chybějí, je nutno aplikovat rozhodné právo určené na základě národní kolizní normy obvykle místa fóra. Úroky z prodlení se řídí obvykle právním řádem místa sídla věřitele / místa sídla dlužníka / místa placení kupní ceny / měny, v níž byla vyjádřena kupní cena.

Příklad pro postup při vyplnění mezery na základě kolizních norem fóra:

Prodávající se sídlem ve Švýcarsku a kupující se sídlem v ČR uzavřeli smlouvu o dodávce švýcarských hodinek. Český soud, kde Švýcar Čecha zažaloval pro nezaplacení kupní ceny, aplikuje VÚ, protože obě strany mají sídlo ve smluvních státech VÚ. Na vyplnění mezer VÚ použije rozhodné právo určené na základě kolizních norem fora. Na základě čl. 4 odst. 1 Římské úmluvy je rozhodné právo státu, se kterým smlouva vykazuje nejužší spojení, což je dle odst. 2 stát, kde má sídlo strana poskytující charakteristické plnění. Rozhodné je tedy české právo. Pro stanovení úroků z prodlení pro závazkové vztahy v mezinárodním obchodu platí § 735 ObZ, podle kterého je úrok z prodlení o 1% vyšší, než činí úroky určené podle § 502 ObZ (úvěrová smlouva). Nejvyšší přípustné úroky stanovuje nařízení vlády 142/1994 Sb., kterým se stanoví výše úroků z prodlení a poplatku z prodlení podle občanského zákoníku (repo sazba stanovená ČNB první den kalendářního pololetí + 7 procentních jednotek).

- může nastat situace, kdy použitelné právo určené na základě kolizních norem fora úroky z prodlení zakazuje a nárok dle čl. 78 VÚ považuje za nevynutitelný, přestože VÚ nárok na úroky za výše uvedených podmínek výslovně přiznává. Proto je vhodné začlenit do smlouvy i doložku o volbě práva, které úroky z prodlení nezakazuje, a tak toto riziko odstranit.

Konkrétní sazba úroku

- nejvhodnější je, když si vyšší úroku sjednají samy strany. Je však třeba si uvědomit, že na vyšší úroků z prodlení dopadá použitelné národní právo, které ji může omezovat.
- je vhodné, aby byl úrok vždy o něco vyšší než je úrok, který by musel kupující zaplatit své bance, pokud by si od ní na zaplacení pohledávky vypůjčil peníze (důvod: pro dlužníka pak bude výhodnější vzít si úvěr, než nezaplatit kupní cenu).
- Pro stanovení sazby úroku z prodlení přicházejí v úvahu následující varianty:
 - stanovení **pevné sazby** úroku, **např.** „*Pokud kupující nezaplatí kupní cenu podle smluvených podmínek, je prodávající oprávněn požadovat úroky z prodlení ve výši 8% p.a. ode dne splatnosti kupní ceny.“*
nevýhoda: sazba úroku může být nepřiměřená
 - stanovení úroku ve vazbě na **konkrétní vnitrostátní předpis**, **např.** **např.** „*Výše úroku z prodlení o 1% vyšší než úrok stanovený nařízením vlády 142/1994 Sb.“*
nevýhoda: tento výpočet úroku se změní přijetím eura
 - Vazba úroku **obecně na vnitrostátní právo**, **např.** „*Sazba úroku je o 1% vyšší než sazba úroku ve vnitrostátních vztazích.“*

výhoda: nebude třeba reagovat na změny úrokových sazeb, které nastanou s přijetím eura.

Typicky **vazba** § 735 ObZ, který platí pro mezinárodní obchod, na § 502 ObZ a nařízení vlády 142/1994 Sb. (podrobněji viz výše).

- podle principů UNIDROIT se úrokovou sazbou rozumí průměrná bankovní úroková sazba při poskytování krátkodobých úvěrů, platná pro měnu, ve které se má platba v souladu se smlouvou uskutečnit a v místě, kde se má platba uskutečnit (sazba, za kterou by si za normálních okolností věřitel, kterému nebylo zaplacen, vypůjčil peníze, které neobdržel od svého dlužníka.)

c) Doba, za kterou lze úroky požadovat

Obvykle ode dne splatnosti až do úplného zaplacení splatné částky.

d) Obsah pojmu „jiné peněžité částky“

- např. úroky z náhrady škody, smluvní pokuty, úroky z úroku...
- názory na otázku, zda lze požadovat úrok z úroku (= zda se výše úroku bude odvozovat např. z původní kupní ceny nebo z kupní ceny vždy navýšené o částku již naběhlých úroků) se různí. Např. podle komentáře k Principům evropského smluvního práva a ICC úrok z úroku požadovat nelze, protože tento postup nemá oporu v čl. 78 VÚ a v mezinárodním obchodu není obvyklý.
- obsah pojmu „jiné peněžité částky“ by měl být určen použitelným právem určeným na základě legis fori.

e) Úrok z náhrady škody

- úroky, které souvisí s náhradou škody, nejedná – li se o nesplnění peněžitého závazku. Výše náhrady škody není obvykle k datu nesplnění vyjádřena v penězích. Škoda je vyčíslena až po svém vzniku, buď dohodou stran, nebo rozhodnutím soudu. Je tedy vhodné stanovit ve smlouvě okamžik, ke kterému začíná úročení.
- např. podle principů UNIDROIT úročení začíná dnem vzniku škody. Věřitelova aktiva se totiž snížila okamžikem vzniku škody, zatímco dlužníkovi, dokud nezaplatí náhradu škody, plynou nadále úroky z částky, kterou má zaplatit. Tento zisk má však připadnout věřiteli.
- při definitivním ohodnocení škody bude ovšem nutno brát v úvahu i fakt, že náhrada škody se přiznává ode dne vzniku škody, aby se zabránilo dvojímu odškodnění (např. v případě znehodnocení měny.)

f) Vztah ke smluvní pokutě

- nutno dohodnout ve smlouvě, aby oba instituty nesplývaly

IV. Doporučená literatura:

1) Westphalen, Graf von. Handbuch des Kaufvertragsrecht in den EG – Staaten. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt, 1992, s. 44.

2) Mezinárodní ústav pro sjednocení soukromého práva (Unidroit). Zásady mezinárodních obchodních smluv. Praha: CODEX Bohemia, 1997, s. 182 – 185.

3) <http://www.unidroit.org/>

4) <http://www.cisg.law.pace.edu> – komentáře a case law k čl. 78 VÚ